

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.2.84](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.84)

УДК 338.49: 334.012.64

*О. В. Овсієнко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
ORCID ID: 0000-0002-6467-9396*

ЦИФРОВА ІНФРАСТРУКТУРА ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

*О. Ovsiienko
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economic Theory,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine*

DIGITAL INFRASTRUCTURE OF SMALL BUSINESS SUPPORT IN UKRAINE

У статті проаналізовано цифрову інфраструктуру підтримки малого бізнесу в Україні. Визначено її складові: 1) онлайн-платформи на яких здійснюється взаємодія «бізнес-держава», «бізнес-бізнес», «бізнес-суспільство»; 2) цифрові консалтингові сервіси, які пропонують малому бізнесу інформаційні, консультативні, аудиторські послуги на основі кейс-консалтингу («Дія.Бізнес», «Мережа»); 3) онлайн навчання – як для підприємців-початківців, так і з питань подальшого розвитку бізнесу; 4) цифрові інформаційні сервіси з актуальними даними про оподаткування, бухгалтерську звітність, правила експорту тощо. Встановлено, що розвиток та удосконалення цифрової інфраструктури підтримки малого бізнесу здійснюється не тільки зусиллями держави, а й зусиллями приватних, міжнародних та громадських організацій. Визначено роль держави у цьому процесі. Доведено, що у розбудові державних онлайн-платформ простежується тенденція інтеграції численних цифрових сервісів у єдину систему, а також прагнення забезпечити їх інтегрованість.

The trends in the development of digital infrastructure to support small business in Ukraine are highlighted in the article. It is established that despite the desire of the Ukrainian state to ensure equality in access to digital services, the degree of domestic small businesses' desire to use digital technologies is lower than that of large businesses. The digital infrastructure of small business support in Ukraine is analysed in the article. Its components are defined: 1) online platforms on which the interaction of "business-state", "business-business", "business-society" is carried out. They are developing in two directions – first, the provision of state administrative services for registration, liquidation of small businesses, issuance of permits, support for national business, including abroad (Diia.Business, Online House of Justice, Office for Promotion exports of Ukraine); secondly, as a business network that facilitates the establishment of business contacts (Bepartner, Enterprise Europe Network, Xing, LinkedIn and others); 2) digital consulting services that offer small business consulting support on typical issues of business development – starting a new business, marketing, personnel management, e-sales, tax payments, as well as independent expertise services (Diia.Business, Merezha). Government consulting services, which operate on the principle of case consulting, are partially free for small businesses; 3) online training – both for start-up entrepreneurs and on topical issues of further business development. The state provides

these services free of charge; the format of educational series, online lectures is used; 4) digital information services that contain data on taxation, accounting, export rules, etc. It is established that the development and improvement of digital infrastructure to support small business are carried out not only by the state, but also by private, international and public organizations. The role of the state in this process is determined. It is proved that in the development of state online platforms there is a tendency to integrate numerous digital services into a single system, as well as the desire to ensure their interoperability.

Ключові слова: малий бізнес; цифровізація; цифрова інфраструктура; онлайн-платформа; державна підтримка.

Keywords: small business; digitalization; digital infrastructure; online platform; government support.

Постановка проблеми. Малий бізнес – справжній драйвер економіки, легко сприймає інновації, змінює напрями діяльності, підтримує конкурентне середовище. Малий бізнес надає широким верствам населення можливості самовираження, втілення власних ідей, формує матеріальні основи соціальної стабільності суспільства, полегшує для держави тягар соціальної відповідальності. Тому розвиток і підтримка малого бізнесу є важливим напрямом економічної політики будь-якої країни. В умовах глобальних перетворень сучасного світового господарства, які відбуваються у напрямі поширення цифрових технологій взаємодії бізнесу з клієнтами, партнерами, державою, з'являється потреба у створенні цифрової інфраструктури підтримки малого бізнесу. Особливої актуальності дистанційні форми взаємодії держави і бізнесу набули під час загальної пандемії, спричиненої розповсюдженням коронавірусної інфекції COVID-19, а також через вимушені карантинні обмеження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес цифровізації бізнесу та використання у бізнесі цифрових технологій є предметом багатьох наукових досліджень. Так, у роботі Й. Сенамора (Javier Senamor), В. Паріди (Vinit Parida), Й. Вінсента (Joakim Wincent) аналізується взаємозв'язок між використанням цифрових платформ та показниками ефективності малого бізнесу [1]. Особливості використання цифрових бізнес-моделей висвітлюються у працях Н. Іванченко, Ж. Кудрицької, К. Рекачинської [2], Н. Краус, О. Голобородька, К. Краус [3]. В. Буров, Н. Капітонова, Є. Дондокова, Ж. Тумунбаярова, Н. Кайбаліна зосереджують увагу на факторах, які визначають готовність малих форм підприємництва користуватися цифровими сервісами у бізнес-процесах [4]. При цьому наголошується, що нестача ресурсів (трудових, фінансових, інформаційних) у малому бізнесі може суттєво загальмувати процес цифровізації [1, с. 197-198; 4, с. 102-103]. Вітчизняні науковці також звертають увагу на специфічні для України фактори (зокрема, низький рівень кібер-безпеки, недостатнє нормативно-правове регулювання цифровізації), що знижують зацікавленість малого підприємництва у цифровізації бізнес-процесів [5, с. 231; 6, с. 58].

У зв'язку з цим важливим напрямом наукових пошуків у сфері цифровізації є дослідження особливостей формування цифрового простору в Україні, а також участі держави в інституційно-правовому упорядкуванні цього процесу (О. Піщуліна [5], Г. Жекало [6]). Д. Карчева, Д. Огородня, В. Опенько [7] підкреслюють необхідність формування у бізнесі запиту на впровадження цифрових сервісів, у тому числі засобами державної економічної політики. Разом з тим недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з розвитком цифрової інфраструктури підтримки малого підприємництва в Україні, визначенням напрямів її подальшої розбудови.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз цифрової інфраструктури підтримки малого бізнесу в Україні, обґрунтування напрямів її подальшого розвитку та удосконалення, визначення ролі держави в цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Важливість розвитку цифрової інфраструктури підтримки малого бізнесу усвідомлюється в усьому світі. Так, Організацією економічного співробітництва (ОЕСР) запроваджено Глобальну ініціативу Digital for SMEs (D4SME). Метою ініціативи є спрямування зусиль міжнародної спільноти, національних урядів, громадських організацій на формування сприятливих рамкових умов для цифровізації малого та середнього бізнесу, зокрема підвищення обізнаності щодо переваг використання цифрових технологій, а також налагодження діалогу з ключових питань цифровізації [8, с. 6]. Провідну роль у реалізації ініціативи відводиться національним урядам, відповідальним за поширення принципу «Better policies for better SMEs and, therefore, for better lives» («Краща політика для поліпшення малих та середніх підприємств, а отже, і для кращого життя») у своїй економічній політиці.

Україна також активно рухається в напрямі цифровізації суспільства. У 2018 р. прийнято Концепцію розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки [9], спрямовану на формування суспільної потреби у використанні цифрових технологій. Одним з напрямів цифрового розвитку проголошено створення цифрової інфраструктури – комплексу технологій, продуктів та процесів, що забезпечують обчислювальні, телекомунікаційні та мережеві можливості на цифровій основі [9]. Призначенням цифрової інфраструктури є подолання так званого «цифрового розриву» – нерівності у доступі громадян до цифрових

можливостей. У Концепції визначено дві складові національної цифрової інфраструктури – тверду та м'яку (таблиця 1).

Таблиця 1.
Напрями розвитку національної цифрової інфраструктури України [9]

Напрямок розвитку	Складові інфраструктури
Тверда цифрова інфраструктура	Широкопasmова фіксована телекомунікаційна інфраструктура та мобільна (рухома) телекомунікаційна інфраструктура
	Інфраструктура цифрового телебачення, радіо- та технологічної інфраструктура для проєктів Інтернету речей
	Інфраструктури обчислень, віртуалізації та збереження даних (хмарних та туманних)
	Інфраструктури кібербезпеки
	Спеціалізована інфраструктура
М'яка цифрова інфраструктура	Інфраструктура ідентифікації та довіри
	Інфраструктура відкритих даних
	Інфраструктура інтегрованих систем
	Інфраструктура блокчейн
	Інфраструктура електронних розрахунків та транзакцій
	Інфраструктура електронної комерції та онлайн-взаємодії суб'єктів бізнесу
	Інфраструктура державних послуг (електронне урядування)
	Інфраструктура життєзабезпечення (медицина, освіта, громадська безпека, транспорт тощо)
	Геоінформаційна інфраструктура
Промислові цифрові інфраструктури	

Українська держава прагне забезпечити рівність у доступі до цифрових послуг. Проте деякі автори вважають, що малий бізнес в Україні навіть випереджає великі промислові підприємства у сфері використання цифрових технологій (Г. Жекало [6, с. 57]). Дані Державної служби статистики свідчать про те, що у 2019 р. не менше третини суб'єктів малого бізнесу регулярно користувалися цифровими сервісами та комунікаціями у відносинах з клієнтами та партнерами (таблиця 2). Так, 82,1 % малих підприємств здійснювали банківські операції через мережу Інтернет (для великих підприємств цей показник становив 94,5 %), 74,1 % малих підприємств отримували інформацію про товари та послуги (серед великих підприємств – 90,7 %), 66,9 % отримували інформацію від державних органів влади (для великих підприємств цей показник становив 88,3 %), 42,5 % здійснювали операції з органами державної влади (для великих підприємств цей показник становив 69,5%). Таким чином інтенсивність використання цифрових технологій у малому бізнесі трохи нижче, ніж у великому.

Таблиця 2.
Напрями використання мережі Інтернет на підприємствах з розподілом за середньою кількістю працівників у 2018-2019 роках, % від загальної кількості підприємств (складено за [10])

Напрямок використання мережі Інтернет	Усі підприємства		Підприємства із середньою кількістю працівників					
			Від 10 до 49 осіб		Від 50 до 249 осіб		Від 250 осіб	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Надсилання чи отримання повідомлень електронною поштою	86,9	85,4	85,0	83,2	92,8	92,4	95,6	94,5
Здійснення телефонних дзвінків за допомогою Інтернет/VoIP-зв'язку або відеоконференцій	27,8	28,5	23,6	24,2	37,8	38,9	60,3	61,6
Отримання інформації про товари та послуги	78,2	77,1	75,5	74,1	86,5	86,4	91,5	90,7
Користування миттєвим обміном повідомленнями та електронною дошкою оголошень	43,0	42,7	39,5	39,0	52,3	52,7	66,2	66,5
Отримання інформації від органів державної влади	71,2	70,4	67,9	66,9	81,1	81,0	89,4	88,3
Здійснення операцій з органами державної влади (за винятком отримання інформації)	45,6	46,1	42,1	42,5	54,5	55,6	68,8	69,5
Здійснення банківських операцій	85,5	84,3	83,6	82,1	91,5	91,6	94,8	93,5
Доступ до інших фінансових послуг	35,8	35,8	32,7	32,4	44,2	45,6	56,1	55,4

Зазначимо, що ця проблема властива не тільки нашій країні, а й іншим країнам також [1, с. 197; 4, с. 93-95; 8, с. 3; 7, с. 15; 11, с. 15-16]. За даними Digital for SMEs, у країнах ОЕСР в 2015 р. лише 20 % суб'єктів малого та середнього бізнесу займалися продажами через електронну комерцію проти 40 % великих фірм [8, с. 3]. Основна причина – обмежений доступ до цифрових технологій через брак ресурсів. Саме тому провідні держави світу опікуються формуванням інфраструктури підтримки процесу цифровізації у малому бізнесі.

В Україні цифрова інфраструктуру підтримки малого бізнесу представлена різними складовими. Основними серед них є такі:

- онлайн-платформи взаємодії держави і бізнесу. Перший напрям розвитку – надання державою адміністративних послуг з реєстрації, ліквідації суб'єктів малого підприємництва, у тому числі фізичних осіб-підприємців, видачі дозвільних документів. Процедура реєстрації ФОП та ТОВ може здійснюватися безкоштовно на порталах «Он-лайн будинок юстиції» [12] або «Дія. Бізнес» [13]. Реєстрація ФОП завершується за два робочі дні, причому водночас ФОП реєструється як платник податків. Реєстраційні процедури нескладні, однак вимагають наявності електронного цифрового підпису. Другий напрям розвитку – підтримка національного бізнесу, у тому числі за кордоном. Так, Єдиний експортний веб-портал, інтегрований у «Дія.Бізнес» надає та поширює актуальну для експортерів інформацію про тарифи, нетарифні обмеження по країнам світу, підписані між країнами угоди про торгівельне співробітництво [14];

- онлайн-платформи взаємодії «бізнес-бізнес» («Bepartner», Enterprise Europe Network, Xing, LinkedIn та інші). Користування цими платформами здійснюється в основному за ініціативою підприємця. Проте є приклади, коли український уряд надає підтримку на державному рівні. У 2017 р. Україна стала учасником Європейської Мережі Підприємств – Enterprise Europe Network, яка об'єднує понад 60000 підприємств майже з 70 країн світу. Місія EEN – створити умови для розвитку ділової співпраці, у тому числі допомогти у пошуку партнерів (покупців, постачальників, інвесторів), розміщенні комерційних пропозицій, залученні нових технологій та виході на нові ринки [15];

- цифрові консалтингові сервіси, як державні так і недержавні. Прикладом державного сервісу є «Дія.Бізнес» – платформа, яка дає змогу отримати консалтингову підтримку з актуальних питань розвитку бізнесу – відкриття нової справи, маркетингу, управління персоналом, організації електронних продажів тощо [13]. Серед недержавних сервісів слід відзначити платформи, створені в межах ініціативи Європейського Союзу EU4Business [16], що покликані допомогти українському малому та середньому бізнесу ефективно реалізувати власний економічний потенціал, наприклад, платформа «MEREZHA» [17]. «MEREZHA» дозволяє самостійно обирати експертів (середній досвід роботи у бізнесі 15 років) та отримати доступ до прямої професійної експертизи;

- онлайн-навчання та підвищення рівня цифрової грамотності. Ця складова інфраструктури також представлена державними (безкоштовними) та недержавними (іноді безкоштовними, іноді платними) сервісами. Принцип побудови спільний: відео-лекції або освітні фільми, розраховані на конкретну цільову аудиторію, які можна переглядати у зручному режимі. Так, Національна онлайн-школа підприємництва («Дія.Бізнес») орієнтована переважно на дорослу аудиторію користувачів, які або збираються відкрити або вже мають власний бізнес. Безкоштовні проекти громадських організацій намагаються охопити дещо ширшу аудиторію. Наприклад, Школа підприємництва та лідерства MBA Kids International пропонує дітям віком 8-17 років безкоштовно прослухати онлайн-курс з основ бізнесу [18]. Існує також чимала кількість приватних освітніх проектів, проте вони переважно є платними;

- просвітництво. Просвітницька діяльність охоплює два напрями. По-перше, це інформування громадян про цифрові можливості ведення бізнесу, роз'яснювальна робота, яка здійснюється державою через різноманітні цифрові канали зв'язку – месенджери, соціальні мережі, офіційні сайти органів влади тощо. Так, Міністерством цифрової трансформації України за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» створено інтерактивну Mapу підтримки підприємництва (розміщено на «Дія.Бізнес»), пошукові сервіси якої інформують про наявність в обраному регіоні об'єктів інфраструктурної підтримки підприємництва. По-друге, це формування інформаційного контенту, спрямованого на сприйняття малого бізнесу як можливості самореалізації. Контент представлений реальними історіями підприємців про розвиток їх власної справи, кейсами з проблемних ситуацій, розміщених на платформах підтримки малого бізнесу («MEREZHA», «Дія.Бізнес» тощо);

- цифрові фінансові послуги. Цей сектор інфраструктури розвивається в основному по типу «бізнес-бізнес» на взаємовигідній для обох сторін основі. Більшість українських банків, часто страхові компанії, пропонують відповідні сервіси – електронний кабінет підприємця, «офіс у кишені». Але значний вплив на розвиток цього сектору вчиняє держава, яка має займатися нормативно-правовим упорядкуванням процесу цифрових розрахунків;

- громадські ініціативи, покликані ініціювати важливі для малого бізнесу національні економічні реформи або прискорити їх реалізацію. Наприклад, «Національна платформа малого та середнього бізнесу» проводить адвокатські кампанії, спрямовані на просування або відстоювання позицій малого та середнього бізнесу. Актуальність адвокатських кампаній визначається через відкрите онлайн-голосування [19].

До найбільш успішних вітчизняних цифрових інфраструктурних проектів підтримки малого бізнесу можна віднести започатковану на порталі «Цифрова держава» онлайн-платформу «Дія.Бізнес», де надаються інформаційні послуги, консультативні послуги з актуальних питань підприємницької діяльності (онлайн, а також через офлайн хаби), адміністративні послуги, пов'язані з реєстрацією та ліквідацією фізичних-осіб підприємців. «Дія. Бізнес» фінансується за рахунок державного бюджету, а також коштів, виділених Світовим банком (зокрема, Міжнародною фінансовою корпорацією) на підтримку реформ в Україні.

Онлайн-платформа «Дія.Бізнес» має зручний та інтуїтивно зрозумілий для користувачів інтерфейс. «Дія.Бізнес» містить такі сервіси [13]:

- навчальний сервіс (Національна онлайн-школа підприємництва), де розміщено безкоштовні освітні курси з започаткування та розвитку бізнесу. Курси оновлюються щомісячно. Кожен курс містить декілька онлайн-уроків, побудованих, як правило, як освітній серіал;

- консалтинговий сервіс. Безкоштовна консалтингова платформа, де можна отримати консультативну допомогу з актуальних питань розвитку бізнесу. Тематика консультацій є доволі широкою – структуризація бізнес-процесів, юридична підтримка, оподаткування, маркетинг, створення команди тощо. Консультації надаються експертами, які мають не менше, ніж трирічний досвід роботи з бізнесом або у бізнесі, на волонтерських засадах. Консультації здійснюються онлайн за попереднім електронним записом, а також офлайн (доки що лише у м. Харкові та м. Миколаїві). Консультація триває 60 хвилин;

- бізнес-ідеї, кожна з яких супроводжується конкретною історією реалізації, вказівкою на орієнтовну суму початкових інвестицій, шаблонами розрахункових документів з коментарями стосовно заповнення (частково – у форматі Excel з формулами для розрахунків, що дає можливість лише ввести фінансові дані про свій проєкт та отримати готові результати з одночасною інтерпретацією);

- шаблони типових документів. Шаблони розташовані за функціональним принципом: наприклад, документи, що засвідчують форс-мажорні обставини, через які неможливо виконати угоди; документи, необхідні при оренді нежитлової нерухомості; документи для заснування ТОВ; накази по підприємству тощо. Але для повноцінного використання шаблонів необхідно пройти реєстрацію на порталі;

- чеклісти та довідники. Так, чекліст «Розпочинаючи власний бізнес» забезпечує підприємців-початківців алгоритмом, користування яким дає уяву про зміст та послідовність дій, необхідних для реєстрації та початку власної справи, а також містить посилання на сервіси «Дія.Бізнес» з консалтинговою інформацією та роз'ясненнями з цих питань. У довідниках стисло надано важливу інформацію;

- онлайн-аудит бізнесу. Сервіс спрямований на виявлення проблем організаційного, фінансового, кадрового характеру. Форми аудиту – онлайн-чеклісти, консультації залучених експертів (існує можливість обрати експертів з числа наявних);

- інформація про доступні програми фінансової підтримки бізнесу (як державні, так і міжнародні, у тому числі грантові), умови участі у них;

- інформаційні інтерактивні сервіси щодо актуальних правил оподаткування, бухгалтерської звітності.

Не менш важливим напрямом цифровізації підтримки малого бізнесу є громадянська підтримка, зокрема безкоштовні недержавні онлайн-платформи. Як правило, фінансування платформ відбувається за рахунок залучення грантів, у тому числі від міжнародної спільноти. Так, громадська організація «Центр соціально-економічних досліджень – CASE Україна» розміщує на своєму сайті бізнес-калькулятори [20]. Калькулятор, призначений для малого бізнесу, дозволяє порівняти переваги та недоліки реєстрації бізнесу у вигляді різних організаційних форм (приватне підприємство, товариство з обмеженою відповідальністю тощо). Спочатку до сервісу вводиться вхідна інформація про річний дохід, витрати (з зазначенням офіційної та неофіційної частини), заробітну плату (з зазначенням частини, яка сплачується «у конвертах»). Потім система пропонує різні варіанти сплати податків: оптимальний, найкращий та «білий». Звісно, такі розрахунки потребують уточнень, але інструмент дає можливість порівняти варіанти сплати податків.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Цифрова інфраструктура підтримки малого бізнесу в Україні активно розвивається, хоча інтенсивність використання у вітчизняному малому бізнесі цифрових технологій все ще нижче, ніж у великому бізнесі. До складу цифрової інфраструктури входять: 1) низка онлайн-платформ на яких здійснюється взаємодія «бізнес-держава», «бізнес-бізнес», «бізнес-суспільство»; 2) цифрові консалтингові сервіси, які пропонують малому бізнесу інформаційні, консультативні, аудиторські послуги на основі кейс-консалтингу; 3) онлайн навчання – як для підприємців-початківців, так і з типових питань подальшого розвитку бізнесу; 4) цифрові інформаційні сервіси з актуальними даними про оподаткування, бухгалтерську звітність, правила експорту тощо.

Цікаво, що розвиток та удосконалення інфраструктури здійснюється не тільки зусиллями держави, а й приватних, міжнародних та громадських організацій. Послуги, які надаються завдяки існуванню розгалуженої системи цифрової підтримки, можуть бути як безкоштовними (наприклад, послуги з реєстрації або ліквідації, інформаційна підтримка, онлайн навчання), так і частково платними (консалтинг, аудит тощо). У розвитку державних онлайн-платформ підтримки малого бізнесу простежується тенденція інтеграції численних цифрових сервісів у єдину систему, а також прагнення забезпечити інтероперабельність – можливість сумісної роботи платформ (так, Єдиний експортний веб-портал успішно інтегрований у «Дія.Бізнес»).

Розвиток цифрової інфраструктури підтримки малого бізнесу має сприяти зниженню транзакційних витрат, підвищенню рівня довіри між бізнесом, суспільством, державою, а значить і зростанню підприємницької активності українських громадян. Тому подальші дослідження важливо зосередити на визначенні перспективних напрямів розбудови цифрової інфраструктури, змістового наповнення онлайн-сервісів, необхідних для підвищення ефективності підтримки малого бізнесу.

Література.

1. Cenamor J., Parida V., Wincent J. How entrepreneurial SMEs compete through digital platforms: The roles of digital platform capability, network capability and ambidexterity. *Journal of Business Research*. 2019. July. Vol. 100. P. 196–206. URL:

<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0148296319302188?token=768F878E46A2E637E82C5046B23B5DB4493B758F50DE7B8ED295DC55AD7E1FF76AF6B896C7CA36E4151E0BC4580F33B0> (дата звернення 07.02.2021).

2. Іванченко Н., Кудрицька Ж., Рекачинська К. Бізнес-моделі в умовах цифрових трансформацій. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. 2020. № 3. Т. 31. С. 185–190. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_2/33.pdf (дата звернення 07.02.2021).

3. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6047> (дата звернення: 08.02.2021).

4. Буров В. Ю., Багиев Г. Л., Дондокова Е. Б. и др. Малое предпринимательство и цифровая экономика: перспективы и проблемы: монография / под. науч. ред. В. Ю. Булова, Г. Л. Багиева. Чита: ЗабГУ, 2018. 221 с. URL: https://vseup.ru/static/files/11.03.19_1.pdf (дата звернення 07.02.2021).

5. Пішуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти: доповідь / Центр Разумкова. Київ, жовтень 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення 07.02.2021).

6. Жекало Г. Цифрова економіка України: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. № 26. Ч. 1. С. 56–60. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_1_2019ua/12.pdf (дата звернення 07.02.2021).

7. Карчева Г., Огородня Д., Опенько В. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3. С. 13–21. URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1703/17kgttme.pdf> (дата звернення 07.02.2021).

8. OECD Digital for SMEs Global Initiative: concept note / OECD, 2019. URL: <https://www.oecd.org/going-digital/sme/resources/D4SME-Brochure.pdf> (дата звернення 08.02.2021).

9. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n13> (дата звернення 08.02.2021).

10. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах у 2018-2019 роках / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zv/ikt/viktp2018-2019_u.xls (дата звернення 08.02.2021).

11. Кулакова Л. И., Полянин А. В. Развитие предпринимательства на основе цифровых платформ в условиях деглобализации. *Вестник Академии знаний*. 2020. № 37. С. 12–17. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-predprinimatelstva-na-osnove-tsifrovyyh-platform-v-usloviyah-deglobalizatsii/viewer> (дата звернення 07.02.2021).

12. Он-лайн будинок юстиції Міністерства юстиції України: Державна реєстрація юридичної особи. URL: <https://online.minjust.gov.ua/modelnyiy-statut> (дата звернення: 10.02.2021).

13. Дія. Бізнес: Сервіси та можливості. URL: <https://business.diia.gov.ua/services> (дата звернення: 09.02.2021).

14. Офіс з просування експорту України Єдиний експортний веб-портал – нові можливості для експортерів. URL: <https://epo.org.ua/yedyniy-ekspornyj-veb-portal-novi-mozhlyvsti-dlya-eksporteriv/> (дата звернення: 11.02.2021).

15. Офіс розвитку малого та середнього підприємництва при Міністерстві розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: Європейська мережа підприємств – що це та як скористатись. URL: <https://sme.gov.ua/cosme/evropejska-merezha-pidpruyemstv/> (дата звернення: 11.02.2021).

16. EU4Business: Підтримка малого та середнього бізнесу. URL: <https://eu4business.eu/uk/smeprojects/ukraine/knowledge> (дата звернення: 09.02.2021).

17. Merezha: Проект в рамках ініціативи ЄС для країн Східного партнерства EU4Business. URL: <https://www.merezha.ua/about> (дата звернення: 09.02.2021).

18. Освіта Нова: Безкоштовний онлайн-курс з основ підприємництва для дітей 8-17 років. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4071-bezkoshtovnyi-onlain-kurs-z-osnov-pidpriemnytstva-dlia-ditei-8-17-rokiv> (дата звернення: 10.02.2021).

19. Національна платформа малого та середнього бізнесу: Актуальні адвокати. URL: <https://platforma-msb.org/category/advokasi/aktualni-advokasi/> (дата звернення: 11.02.2021).

20. Ціна держави: Бізнес-калькулятор. URL: <http://old.cost.ua/business/> (дата звернення: 09.02.2021).

References.

1. Cenamor, J. Parida, V. and Wincent, J. (2019), "How entrepreneurial SMEs compete through digital platforms: The roles of digital platform capability, network capability and ambidexterity", *Journal of Business Research*, July, vol. 100, pp. 196–216, available at: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0148296319302188?token=768F878E46A2E637E82C5046B23B5DB4493B758F50DE7B8ED295DC55AD7E1FF76AF6B896C7CA36E4151E0BC4580F33B0> (Accessed 7 February 2021).

2. Ivanchenko, N. Kudryts'ka, Zh. and Rekachyn'ska, K. (2020), "Business models in the conditions of digital transformations", *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho*, Seriya: Ekonomika i upravlinnia, vol. 3, no. 31, pp. 185–190, available at: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_2/33.pdf (Accessed 7 February 2021).

3. Kraus, N. M. Holoborod'ko, O. P. and Kraus, K. M. (2018), "Digital economy: trends and perspectives of the abangard change of development", *Efektivna ekonomika*, vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6047> (Accessed 8 February 2021).
4. Burov, V. Ju. Bagiev, G. L. and Dondokova, E. B. (2018), Maloe predprinimatel'stvo i cifrovaja jekonomika: perspektivy i problem [Small business and digital economy: prospects and problems], ZabGU, Chita, Russian Federation, available at: https://vseup.ru/static/files/11.03.19_1.pdf (Accessed 7 February 2021).
5. Pischulina, O. (2020), "Digital economy: trends, risks and social determinants: report", Tsentrazumkova, available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (Accessed 7 February 2021).
6. Zhekalo, H. (2019), "Digital economy of Ukraine: problems and prospects of development", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, Seria: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo, vol. 26, no. 1, pp. 56–60, available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_1_2019ua/12.pdf (Accessed 7 February 2021).
7. Karcheva, H. Ohorodnia, D. and Open'ko, V. (2017), "Digital economy and its impact on the development of national and international economy", *Finansovyy prostir*, vol. 3, no. 1, pp. 13–21, available at: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1703/17kgttme.pdf> (Accessed 7 February 2021).
8. OECD (2019), "OECD Digital for SMEs Global Initiative: concept note", available at: <https://www.oecd.org/going-digital/sme/resources/D4SME-Brochure.pdf> (Accessed 7 February 2021).
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Order "On approval of the Concept of development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020 and approval of the action plan for its implementation", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n13> (Accessed 8 February 2021).
10. State Statistics Service of Ukraine (2019), "Use of information and communication technologies at enterprises by type in 2018-2019", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zv/ikt/viktp2018-2019_u.xls (Accessed 8 February 2021).
11. Kulakova, L. I. and Poljanin, A. V. (2020), "Development of entrepreneurship based on digital platforms in the context of de-globalization", *Vestnik Akademii znaniy*, vol. 37, pp. 12–17, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-predprinimatelstva-na-osnove-tsifrovyyh-platform-v-usloviyah-deglobalizatsii/viewer> (Accessed 7 February 2021).
12. Online House of Justice of the Ministry of Justice of Ukraine (2021), "Derzhavna reiestratsiia iurydychnoi osoby", available at: <https://online.minjust.gov.ua/modelnyiy-statut> (Accessed 10 February 2021).
13. Diia.Business (2021), "Services and opportunities", available at: <https://business.diia.gov.ua/services> (Accessed 9 February 2021).
14. Export Promotion Office of Ukraine (2021), "Single export web portal - new opportunities for exporters", available at: <https://epo.org.ua/yedynyj-eksportnyj-veb-portal-novi-mozhlyvsti-dlya-eksporteriv/> (Accessed 11 February 2021).
15. Office of Small and Medium Business Development at the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine (2021), "European business network - what it is and how to use it", available at: <https://sme.gov.ua/cosme/yevropejska-merezha-pidpnyemstv/> (Accessed 11 February 2021).
16. EU4Business (2021), "Support for small and medium businesses", available at: <https://eu4business.eu/uk/sme/projects/ukraine/knowledge> (Accessed 9 February 2021).
17. Merezha (2021), "EU4Business project under the EU initiative for Eastern Partnership countries", available at: <https://www.merezha.ua/about> (Accessed 9 February 2021).
18. Osvita Nova (2021), "Free online course on the basics of entrepreneurship for children 8-17 years", available at: <https://osvitanova.com.ua/posts/4071-bezkoshtovnyi-onlain-kurs-z-osnov-pidpnyemnytstva-dlia-ditei-8-17-rokiv> (Accessed 10 February 2021).
19. National platform for small and medium business (2021), "Recent advocacy", available at: <https://platforma-msb.org/category/advokasi/aktualni-advokasi/> (Accessed 11 February 2021).
20. The Price of the State (2021), "Business Calculator", available at: <http://old.cost.ua/business/> (Accessed 9 February 2021).

Стаття надійшла до редакції 14.02.2021 р.